

Reactie VSAN op de kabinetsbrief d.d. 31 mei 2016 inzake gefinancierde rechtsbijstand

Het kabinet concludeert dat het stelsel op hoofdlijnen goed functioneert, maar dat het wel verbeterd kan worden, waarbij de goede aspecten van het stelsel bewaard blijven (p. 8 kabinetsbrief). Ergo: verbetering van het stelsel is nu de drijfveer. Daar kunnen wij ons in vinden. Echter, wij stellen vast dat de voorgestelde maatregelen niets van doen hebben met verbetering van stelsel en eerder leiden tot een (aanzienlijke) verslechtering.

De ratio van veel maatregelen is, gezien in het licht van de voorgestane verbetering, volstrekt onnavolgbaar, zodat wij moeten veronderstellen dat niet verbetering, maar (wederom) botte bezuiniging de drijfveer is. Bezuiniging kan echter geen valide argument meer zijn voor snijden in de gefinancierde rechtsbijstand. Immers: de kosten stijgen niet ongebreideld (tussenrapport commissie Barkhuysen) en de laatste jaren dalen de reële uitgaven zelfs (p.3 kabinetsbrief).

Het eerste ijkpunt van de commissie Wolfsen luidt: 'De toegang tot het recht staat voorop'. Dit ijkpunt dient leidraad te zijn als het kabinet serieus werk wil maken van de verbetering van het stelsel. Dit betekent dat bij de beoordeling van de kabinetsplannen steeds de vraag dient te worden beantwoord hoe een voorgestelde maatregel zich verhoudt tot de toegang tot het recht: bevordert hij de toegang tot het recht, belemmert hij de toegang tot het recht, of is hij in dat opzicht neutraal? Maatregelen die de toegang tot het recht belemmeren moeten worden geschrapt, tenzij ze door een hoger belang worden gerechtvaardigd. Ons is van een hoger belang (nog) niet gebleken

Zorg dragen voor kwalitatief goede rechtsbijstand aan on- en minvermogene rechtzoekenden is een conditio sine qua non voor wie de toegang tot het recht hoog in het vaandel heeft. Immers, rechtzoekenden dienen in staat te worden gesteld om hun rechten te realiseren, om zich te kunnen verdedigen tegen overheidsingrijpen of juist tegen het terugtreden van de overheid. Zonder adequate 'tegenmacht' functioneert de rechtsstaat niet en zullen burgers ook hun vertrouwen in de rechtsstaat verliezen.

De door het kabinet voorgestelde maatregelen geven geen blijk van een visie waarin de toegang tot het recht en het belang van kwalitatief goede rechtsbijstand serieus worden genomen. We hebben zelfs de indruk dat elke visie ontbreekt. De gevolgen daarvan zijn ingrijpend. Hieronder volgt een puntsgewijze bespreking van de meest in het oog springende voorstellen:

- Het kabinet wil de high trust in stand laten, maar stelt tegelijkertijd een versterkte eerste lijn voor die behoorlijk wat poortwachterstrekken heeft (p. 8 en 17 kabinetsbrief). Een eerste lijn die ook zaken gaat behandelen zal aan dezelfde (kwaliteits)eisen moeten gaan voldoen als waaraan advocaten moeten voldoen, wil de kwaliteit van de rechtsbijstand worden gewaarborgd. Dit klemmt eens te meer als die eerste lijn ook nog eens gaat bepalen of rechtzoekenden door mogen naar een advocaat. Terwijl voorts de noodzakelijke onafhankelijkheid hier een probleem is.

- Het kabinet streeft een redelijke vergoeding voor advocaten na. In dat kader heeft herijking van de puntentoeDELing topprioriteit, aangezien die al lang niet meer overeenkomt met de daadwerkelijk bestede tijd, waardoor advocaten feitelijk per uur vele malen minder verdienen dan het punttarief. De in dat kader in te stellen evaluatiecommissie (de nieuwe commissie Maan) krijgt echter een opdracht die niet zozeer ziet op een reële vergoeding, maar vooral mikt op een kostenneutrale herverdeling van vergoedingsgelden met zo mogelijk een uitgavenreductie (p. 13 kabinetsbrief). Niet een redelijk inkomen voor advocaten maar bezuiniging op de uitgaven zal leidend zijn.
- De honorering van de advocaat moet aansluiten bij een inkomen op de ambtelijke schaal 12, maar het kabinet doet voorstellen die hier haaks op staan. Het huidige (reeds meermaals verlaagde) punttarief wordt gehandhaafd en het huidige puntenmaximum van 2000 wordt verlaagd naar 900 per jaar. Hiermee zal geen advocaat met een sociale praktijk een inkomen in schaal 12 kunnen halen. De sociale advocatuur zal zich op een andere klantengroep moeten gaan richten en rechtzoekenden zullen niet meer terecht kunnen bij de (gespecialiseerde) advocaat van hun voorkeur.
- Het kabinet introduceert de pakkettoevoeging voor de multiproblematiek en de trajecttoevoeging voor het personen- en familierecht en het asielrecht. Feitelijk betekent dit dat van advocaten meer werk voor minder geld wordt verlangd, hetgeen eveneens haaks staat op het streven naar een redelijk inkomen. Advocaten zullen niet meer bereid zijn dit soort zaken te doen.
- Bij echtscheidingszaken wordt het familie-inkomen bepalend. Dit botst met artikel 6 EVRM, want hoe kan iemand die voor de betaling van de rechtsbijstand afhankelijk is van de wederpartij, nog adequaat verweer voeren?
- Voor de eerstelijnsrechtsbijstand moet vooraf een eigen bijdrage worden betaald, behalve als de rechtzoekende een (gezins)inkomen onder de € 835,46 netto (90% alleenstaande) heeft. De uitzondering zal voor weinigen gelden. Wie de eigen bijdrage niet kan voldoen heeft geen toegang tot de eerste lijn en is mogelijk ook afgesneden van de tweede lijn.
- Het kabinet wil de bijzondere bijstand voor eigen bijdragen afschaffen. Het effect van de sinds oktober 2013 fors verhoogde eigen bijdragen zal dan in volle omvang voelbaar worden. De drempel naar rechtsbijstand zal voor velen te hoog worden, zeker als zij worden geconfronteerd met meerdere juridische problemen in korte tijd.
- Het kabinet wil de inning van de eigen bijdragen laten uitvoeren door de RvR. Centrale inning mag echter geen sturingsmechanisme worden. Als rechtzoekenden de facto van rechtsbijstand worden uitgesloten, omdat zij de eigen bijdrage niet (tijdig) kunnen voldoen, zal er al snel sprake zijn van strijd met artikel 6 EVRM.

Sinds 2007 wordt er bezuinigd op de toegang tot het recht. Het kabinet denkt dat er nog wel wat meer uit het stelsel te persen valt zonder dat het aanbod van rechtsbijstandsverleners in gevaar komt. Advocaten die er een paar toevoegzaken bij doen zullen er wel blijven, maar advocaten die gespecialiseerde rechtsbijstand verlenen aan de specifieke doelgroep van on- en minvermogenden zullen verdwijnen. Deze ontwikkeling is al gaande en zal met handhaving van de per 1 februari 2015 ingevoerde Amvb in combinatie met de huidige kabinetsplannen verder doorzetten. Van onze leden ontvangen wij al geruime tijd alarmerende berichten: ondersteunend personeel wordt ontslagen, bibliotheken worden grotendeels ontmanteld, kantoren worden opgeheven of nemen definitief afscheid van de sociale praktijk.

Het kabinet heeft geen enkel oog voor het belang van een goede sociale advocatuur en zet welbewust het voortbestaan van dit segment van de advocatuur op het spel. Dit staat haaks op het streven naar kwaliteit en specialisatie. Sociale advocatuur is een specialisme en niet iets dat je er even bij

21 juni 2016

doet naast een betalende praktijk. De sociale advocatuur bespaart de samenleving veel kosten, omdat zij eraan bijdraagt dat mensen niet hun baan verliezen, niet hun huis verliezen, niet ten onrechte opgesloten zitten, etcetera. Ten onrechte wordt dit zogenoemde multiplier-effect van rechtsbijstand niet betrokken in het kostenplaatje.

Marleen van Geffen

Namens het bestuur van de VSAN

Bijlage: reacties VSAN-leden op kabinetsplannen (selectie)